

concert
info
laatste
woorden
Bosch Requiem
met Rotterdamse
roots

de Doelen

Aart Strootman, Jan Rot,
CelloOctet e.a.

donderdag 9 november 2023
Jurriaanse Zaal, 20.15 uur

programma

do 9 nov 23 | Jurriaanse Zaal, 20.15 uur

laatste woorden:

Bosch Requiem met Rotterdamse roots

Aart Strootman (*1987)

Laatste Woorden

Jan Rot, libretto

uitvoerenden

Cello Octet Amsterdam

Alistair Sung

Claire Bleumer

Geneviève Verhage

Rares Mihailescu

René van Munster

Renee Timmer

Sanne Bijker

Sanne van der Horst

Mallet Collective

Ramon Lormans

Arjan Jongsma

Agostinho Sequeira

Georgi Tsenov

TEMKO

Aart Strootman gitaar

Fred Jacobsson basgitaar

Ramon Lormans percussie

Rianne Wilbers sopraan

Fanny Alofs alt/mezzosopraan

Geeske Coebergh creatief producent

Rick Hendriks geluidstechniek

November Music in samenwerking met Muziekgebouw
aan 't IJ, TivoliVredenburg, SoundsofMusic en de
Doelen.

Met dank aan Stichting Reinbert de Leeuw.

Met dank aan

Jo Timmermans, Wies van Aken, Edith Henskens,
Nancy Voestermans van Jheronimus Bosch Art Center,
Deuss Music, Marie Antoinette Sondejker, Inge de
Beus, André Burger, Marion Peek en alle medewerkers
van de theaters.

het libretto
staat op
p. 3 en 4

toelichting

laatste woorden

Indachtig Allerzielen en Jheronimus Bosch' grensverleggende visioenen daagt het festival voor hedendaagse muziek November Music ieder jaar een Nederlandse componist uit om een eigentijds, actueel requiem te schrijven. Vanavond klinkt het 'Bosch Requiem' van Aart Strootman hier in de Doelen, tevens één van de partners in het initiatief. Onder de titel *Laatste Woorden* heeft de Rotterdamse componist en gitarist de laatst geschreven woorden van Jan Rot tot een requiem gevormd. Geen requiem voor de doden, maar een tijdloze en troostrijke reflectie op het leven.

Beschouw mij als op wereldreis

Zo'n zeven jaar op zee

Er kan mij niets gebeuren

Maar levenstekens, nee.

uit: *Laatste Woorden*, Jan Rot

Vorig jaar april overleed componist, tekstdichter en zanger Jan Rot op 64-jarige leeftijd. Een zeer begenadigd allround kunstenaar met een groot hart voor muziek. Naast zijn talloze albums onder eigen naam, geniet Jan Rot ook grote bekendheid door zijn rake hertalingen. Zo wierp hij zijn licht onder meer op

Schubert-en Mahler-liederen, Bachs *Matthäus-Passion* en *Ein deutsches Requiem* van Brahms.

Dit jaar nam componist Aart Strootman de opdracht van November Music aan en schreef een intens requiem op tekst van Jan Rot. Vlak voor zijn dood richtte Rot zich nog

Jan Rot © NP

eenmaal tot de wereld in een aangrijpend libretto. Zijn poëtische, hoopvolle tekst kreeg de titel *Laatste Woorden* mee. Toen Jan Rot het libretto aan Aart Strootman toezond, schreef hij over zijn tekst als ‘de stem van iemand als nagelaten boodschap’.

totstandkoming

Strootman componeerde een troostrijk requiem, waarbij hij zich liet inspireren door de ongrijpbare ritmiek van kerkklokken en de opzet van Brahms' *Ein deutsches Requiem*. Hij kende Jan Rot en zijn dochter Elvis van nabij en speelde stiekem al met de gedachte om Jan eens te polsen of hij interesse had in een libretto voor het requiem. “Zijn oudste dochter Elvis paste op mijn zoontje, dus er was een ingang.” Toen bekend werd dat Jan Rot ernstig ziek was, parkeerde Strootman zijn plannen. “Maar Jan bleef tot het bittere einde werken. Van het schrijven van columns tot optredens. Hij leefde voor zijn kunst. Toen heb ik nog een keer de stoute schoenen aangetrokken. Elvis gaf me het laatste zetje, en ik heb een lange e-mail geschreven aan Jan. Binnen vijf minuten kreeg ik bericht terug. Hij wilde het graag doen. Jan liet wel weten dat hij pas aan de tekst zou beginnen ‘als er geen hoop meer is en het einde nadert’.” Zo'n drie weken voor zijn overlijden kreeg Strootman de tekst van Jan Rot in de mailbox. “Een requiemtekst in

negen delen, met een toegift in de vorm van een lied, Bezoekuur in de hemel. Het was allemaal zo indrukwekkend. Ik heb het tekstdocument ook een tijdje moeten laten liggen, maar daarna heb ik er een jaar non-stop aan gewerkt en toen ontvouwde het stuk zich snel.”

compositiestijl

Als componist kent Strootman de zeggingskracht van eenvoud. Met minimale middelen weet hij een maximale impact te maken. In die zin is Strootman een typische postminimalist, maar weet hij er een geheel eigen kleur aan te geven. Daarbij put Strootman uit de live energie van rockmuziek, de magie van microtonaliteit en de kinetische drive van eigentijdse jazz. In zijn composities speelt Strootman naar hartenlust met timbres, reine stemmingen, boven-tonen en razendsnelle, jazzy ritmes.

“Ik herkende in de 9-delige vorm direct Brahms' *Deutsches Requiem*. Jan gaf aan dat ik maar moest bepalen wat ik wilde gebruiken en in welke volgorde. Het leeuwendeel heeft zijn plek gevonden, maar behalve de hoekdelen (die de cyclus gevoelsmatig completeren) ben ik flink gaan schuiven tot het een kloppende door-gaande spanningsboog vormde. Een vorm die mooi aansluit op het ensemble dat iets monumentaals heeft in homogeniteit: 8 cellos,

Aart Strootman © Jostijn Ligtoet Fotografie

4 slagwerkers, 2 zangers en 2 (bas)gitaren.

Tot slot ben ik gefascineerd door de ongrijpbare ritmiek van kerkklokken en ga in het stuk op zoek hoe die ritmische kwaliteit ook een stuwing of zelfs groove kan genereren. Veel valt op zijn plek net voor het slotakkoord “nog drie, vier slotakkoorden, ik leg ‘m neer, de pen” als de conclusie luidt: “daar komt de dood op neer, het hart doet het niet meer”. Dan blijkt dat de shakers en ritmiek de hartslag van deze reflectie hebben gevormd, die onherroepelijk een keer tot een einde komt.”

instrumentatie

Om zijn klankvisioenen zoveel mogelijk in eigen hand te houden, bouwt Strootman zijn eigen muziekinstrumenten. Ook voor *Laatste Woorden* heeft hij flink uitgepakt. De woorden van Jan Rot krijgen een bovenaardse glans mee. Daarvoor heeft Strootman

een reeks van zeventig tot tachtig aluminium buisklokken gebouwd. Door rekening te houden met de dikte, lengte en diameter van de buizen slaagt Strootman erin deze buisklokken perfect rein te stemmen. “Met deze buisklokken creëer en speel ik met spanning en ontspanning, dissonantie en consonantie. Klanken die dan ineens oplossen in heel reine harmonieën. Het klinkt bijna alsof iemand het leven verlaat, het stoffelijke achter zich laat”, vergelijkt Strootman. Naast de buisklokken kon Strootman er natuurlijk niet omheen om een nieuwe, eigen twaalfsnarige, elektrische barokgitaar te bouwen.

Niet alleen de zelfgebouwde instrumenten zijn oorbetoverende eyecatchers. Het complete muziekensemble dat *Laatste Woorden* uitvoert kun je gerust buitenissig noemen. De slagwerk-instrumenten -waaronder de buisklokken- worden

bespeeld door het Nederlandse Mallet Collective. Hart van het ensemble zijn de acht cellisten van Cello Octet Amsterdam. Zij worden bijgestaan door het avant-garde-ensemble TEMKO. Zangsolisten zijn sopraan Rianne Wilbers en alt/mezzosopraan Fanny Alofs. “Ik wilde doelbewust geen mannelijke stemmen voor het requiem. Dan is het alsof je naar een reïncarnatie van Jan aan het luisteren bent. De twee vrouwenstemmen scheppen een eigen klankuniversum, vormen één stem en gaan op in het instrumentale klankweefsel.”

spirituele grondtoon

Veel van Strootmans composities herbergen bewust of onbewust een meditatieve, spirituele grondtoon. Het aardse en het verhevende komen ook samen in *Laatste Woorden*. In het nieuwe requiem bundelt Strootman al zijn liefde voor spiritualiteit en muziek, zodat Jan Rots grootse vaarwelgroet extra fel kan oplichten. “Boven het hele requiem hangt een waarachtig gevoel van spirituele overgave.”

Redactie: Fien Duijn Mayer
Naar de programma-toelichting van *November Music* en het interview van *Mark van de Voort* met *Aart Strootman* over ‘*Laatste Woorden*’

Aart Strootman

Gitarist en componist Aart Strootman laat de muziek-industrie van deze tijd behoorlijk opschudden. Zijn intellect, eigen stempel en frisse blik op muziekgenres en -stijlen verantwoord zijn prominente positie in de muziekindustrie.” Aldus Gaudeamus, het festival voor nieuwe muziek waar Strootman in 2017 de Gaudeamus Award won. Strootman studeerde in 2010 cum laude af met een MA in Music aan het Conservatorium Fontys & Zuyd (gitaar) en behaalde zijn MA Muziekwetenschap aan de Universiteit Utrecht. www.aartstrootman.com

Cello Octet Amsterdam

Cello Octet Amsterdam is een avontuurlijk collectief van cellisten dat staat voor nieuwe muziek en interdisciplinaire voorstellingen. In de hedendaagse muziekwereld is het Octet een begrip geworden, onder andere door samenwerkingen met componisten als Philip Glass, Sofia Gubaidulina, Arvo Pärt, Theo Loevendie, Mauricio Kagel, Michael Gordon en Kate Moore. www.cellooctet.com

Mallet Collective

Sinds hun debuut in 2016 is Mallet Collective niet meer weg te denken uit de internationale muziekwereld. De basis ligt altijd in melodisch slagwerk; vaak marimba of vibrafoon. De spelers gooien hoge ogen met nieuw gecomponeerde werken

biografieën

enarrangeren zelf oude muziek voor deze samenstellingen. Bach en Vivaldi staan naast Aart Strootman of Steve Reich. Omdat de marimba als instrument slechts veertig jaar bestaat is er relatief weinig repertoire voor. Mallet Collective maakt het speerpunt om dit repertoire uit te breiden en op te voeren. <https://percussionfriends.com/malletcollective>

TEMKO

De klassiek opgeleide, maar door pop, rock en jazz beïnvloede musici van TEMKO brengen nieuwe perspectieven in de hedendaagse muziek. De diversiteit van het ensemble zorgt voor een muzikale stijl die vrij beweegt tussen gecomponeerde muziek, minimal, ambient, progressieve rock en improvisatie. In de muziek van TEMKO is veel aandacht voor details en geluidstexturen. www.temkomusic.com

Rianne Wilbers, sopraan

Rianne Wilbers maakt verbindingen waar anderen die voor onmogelijk houden. Ze is afgestudeerd aan het Conservatorium in Tilburg als klassiek zangeres, maar haar nieuwsgierigheid naar experiment hebben haar horizon verbreed tot ver voorbij de wereld van de klassieke muziek. Rianne beheerst een breed scala aan onconventionele en soms obscure zangtechnieken en stijlen van experimentele rock/pop, tot elektronische muziek, avant-garde, wereldmuziek en jazz. www.riannewilbers.nl

Fanny Alofs, alt/mezzosopraan

Fanny Alofs begon als jazz-zangeres, maar maakte de omslag naar klassieke zang. Na het cum laude bachelor zang aan het Koninklijk Conservatorium en master aan het Conservatorium van Amsterdam specialiseerde ze zich in hedendaags-klassiek vocaal repertoire. www.fannyalofs.com

tips

tips van onze programmeurs:

za 11 nov 23 | diverse zalen, 19:00
ROAM

Sakamoto tribute, Helena Basilova + Vincent Rang, Komo-rebi, Palmbomen II en lty 2000

vr 17 nov 23 | Jurriaanse Zaal, 20:15
DoelenEnsemble en New Rotterdam Jazz Orchestra

Julius Eastman: keiharde sociaal-maatschappelijke kritiek

do 7 dec 23 | Jurriaanse Zaal, 20:15
Avi Avital, Il Giardino Armonico en Giovanni Antonini

Mandoline-ster met top barok-ensemble

ontdek het programma op dedoelen.nl

Stay in touch!

See you @dedoelen & share your pictures #dedoelen

tickets & info:

www.dedoelen.nl

+31 10 217 17 17

Schouwburgplein 50, Rotterdam

de Doelen vrienden

genoten van dit concert?

word vriend van de Doelen en draag bij aan het realiseren van een bijzonder en innovatief programma! Ga naar dedoelen.nl/vrienden voor meer informatie

libretto

toelichting op de weergave

De uitvoering van Laatste Woorden wijkt ietwat af van de originele tekst van Jan Rot. We hebben ervoor gekozen beide versies aan te bieden.

In het zwart de tekst die Strootman op muziek heeft gezet. **Jan Rot heeft meer tekst geschreven: die staat in het groen erbij.** De 9 delen zijn door Strootman in een andere volgorde geplaatst, **de originele nummering van Rot staat in magenta tussen haken erachter.** Zo kan iedereen de oorspronkelijke tekst reconstrueren. De volgorde van de zinnen binnen de delen is gelijk gebleven, behalve in deel 6 (nummering Strootman): daar had Jan Rot de eerste vier zwarte regels onder de laatste zes regels gezet.

laatste woorden (Bosch Requiem)

1.

Als jij dit hoort, ben ik al dood
Maar hoor het koor door jouw oor
Wij horen dit samen

Als jij mij ziet met ogen dicht
Zie ik het licht door jouw gezicht
Wij zien dat samen

Beschouw mij als op wereldreis
Zo'n zeven jaar op zee
Er kan mij niets gebeuren
Maar levenstekens, nee

Zo kun je eerst wat wennen
De dood is een idee
Je zal weer vreugde kennen
En ik lach met je mee
Ik leef met je mee
Ik leef met je mee

2. [4.]

Ik heb zo vaak gedacht over de dood
Maar nu ik dood ga, kan ik niets bedenken
De gedachte lijkt haast idioot
Met versjes troost te willen schenken

'Ik ga dood en jij moet door'
Dat klinkt wel lekker
Maar zoek ik nu nog naar een hit?

Het kan nog altijd gekker
Was ik levend, stierf ik van verdriet
Jullie daar, en ikke niet
Maar heb geen zorgen om de doden
Een dode heeft geen plicht, geen noden
Draait zich niet om in het graf
Doden zijn van alles af
Blijf ze vieren of vervloek ze
Laat ze rotten of bezoek ze
Geen schuldgevoelens om een graf
Doden zijn van alles af
Zij vinden niks meer flink of laf
De doden zijn van alles af

Hoe goed of slecht je bent geweest
Een dode rust in vrede
Hel en hemel, God of Beest
Die vind je hier beneden
De doden zijn, van groot tot klein
Het menselijk verleden
En hel en hemel, ja die zijn
Voor eeuwig hier beneden
Ja, hel en hemel, pret en pijn
Die horen bij het heden

De ziel lost op in het heelal
Ik zou er niet voor knielen
Maar zie een helverlichte bal
Gevuld met Allerzielen

(En vriend, vriendin, geef geen
gedoe

Mocht jij anders geloven
Ik wens je alle Liefde toe
Die zegen komt van Boven)

3.

Wees niet boos op mij
Ik kan er niets aan doen

Wat goed is zal verdwijnen
Maar al wat slecht is ook
Zo kom je in het reine
Een eind met witte rook

Je mag er ook om lachen
'Het leven is absurd'
Die tekst stond op het t-shirt
Van een of andere nerd
'Het leven is vurrukkulluk'
Dat maakte Campert groot
Of schrijf met Gerard Reve:
'Lang leve de dood'

4. [7.]

Tot de dood ons scheidt
Dat hebben wij bereikt
Hoe rijk was al die tijd
Geluk bestaat, dat blijkt
Nu zijn we dan gescheiden
Zoals die tijd daarvoor
Vermijd onnodig lijden
Jouw leven gaat nog door

Ik ben dood en jij moet door
Laat mij achter, ga ervoor
Leef je leven, los van mij
Hoe dan ook, ik blijf je bij
Als open deur voor elk gezin:
Elk einde is een nieuw begin
Die lege plek hou je erin
Maar elk einde is een nieuwe
begin

5. [8.]

Het wonder was de wereld uit
Ik mocht niet langer hopen
De ziekte had de hoop
verbruid
Ik kon het niet ontlopen

Toch bleef ik dapper zingen
Werd geen zieltoegend paard
Je maakt herinneringen
Maak die de moeite waard

Ik stierf goddank niet plotseling
Maar kon me voorbereiden
Ik leef in jouw herinnering
Wie zou mij niet benijden?

Ik had een prachtig leven
Al voelt het niet voltooid
Je denkt: geef me nog even
Tevreden ben je nooit

Maar stierf goddank niet
plotseling
En hoeft geen medelijden
Ik leef in jouw herinnering
Wie zou mij niet benijden?

6. [2.]

Wat God ooit zei tot Abraham
Lijkt mij niet zo ter zake
Het leven gaf, het leven nam
Voor mij geen dodenwake
Een dode kan niet bidden
Toch bid ik hier voor jou
En laat niet in het midden
Hoeveel ik van je hou

Hoezo zieleheil
Hoezo zieleheil
Wie ziet de lege kamer?
Wie staat stil voor het raam?
Wie is er nooit meer samen?
Wie schrikt op bij mijn naam?

7. [6.]

Memento mori, memento mori
Elke baby krijgt de doodstraf
Wie weet wanneer die wordt
volvoerd

Men wacht ondenkbaar zijn
dood af
Leven als hele toer

Wiegendood ontsnapte je
gezwintig
Dan is ook je tienertijd voorbij
Je passeert de club van 27 –
'Hm -
Geen Die young, stay pretty
voor mij'
Later word je groot
Later ga je dood

Leven begint bij veertig
Hoe vaak had je 't gehoord?
Tot zestig bleef het heerlijk
Dan word je traag vermoord
Langzaam werd je groot
Langzaam ga je dood

Nee, het is nog niet bewezen
Dat ook jullie sterfelijk zijn
Maar mijn eerste hypothese:
Aan het eind van mijn Latijn
Is 'Heden ik, en morgen gij'
Het eeuwige refrein
Memento mori, memento mori
Doodgaan, doodgaan, wat een
avontuur
Ontkennen, ontkennen wordt
moeilijk op den duur
Langzaam daalt de dankbaar-
heid voor elke nieuwe dag
Langzaam maakt de grimas
zich meester van de lach

Ik fietste langs de rand van het
ravijn
Begon steeds angstiger te
trappen
Toen voelde ik de hand van
magere Hein
Maar kon nog net ontsnappen
Ik opende mijn ogen met een
verbaasde gaap
Zo gaat dat dus: sterven in je
slaap

8. [5.]

De een verdrinkt, een ander
springt
Een derde drinkt zich dood
De een sterft in de Efteling
Een ander in de goot
De een die krijgt een ongeluk
iets stoms in het verkeer
De een die gaat van binnen stuk
Een ander valt zo neer
Bij allen kwam het hier op neer
Het hart deed het niet meer
Daar komt de dood op neer
Het hart doet het niet meer

[Laatste woorden,
laatste woorden
'Tot vanavond,' zei zijn vrouw,
maar kwam die middag om
'De stroom is eraf, toch?' vroeg
de monteur nog dom
'Moet ik hierop drukken?'
'Waar is dit knopje voor?'
'Ik ga een uurtje tukken'
'Ik ben iets op het spoor...'
Laatste woorden, slotakkoorden
Legt je in de luren
Maar wie hoort dat ie doodgaat
Kan de laatste woorden sturen
'Vaarwel', 'Het is volbracht'
'Voorbij, alles voorbij'
'Maak er een feestje van'
Ik zeg alleen maar dit
Heb het goed zonder mij
Heb het leuk zonder mij
Heb het fijn zonder mij]

9.

O, requiem, o, requiem
O, in memoriam
Ik hield mijn stem
Toen het einde kwam
Wie schrijft, die blijft
(Niet voor de eeuwigheid
Want wat er al beklijft
Ook dat slijt met de tijd)
Nog drie, vier slotakkoorden
Ik leg 'm neer, de pen
Mijn allerlaatste woorden:
Ik blijf bij je, ook

toegift

bezoeker in de hemel

Was er een bezoeker in de
hemel
Gaf ik jou de lijst met tijden
door
Maar zoek je de locatie van de
hemel
Toont Google search geen
enkel spoor
Ik woon in je hart, dat is mijn
hemel
Ja, dat weet ik wel, zo leef ik
voort
Maar god, een vast bezoeker
in de hemel
Wie zou geen moord doen
voor een hemelpoort

'Goedemorgen' – Broeder
Petrus
Kijkt niet eens meer naar je
pasje
Ach, je hoort zo'n beetje bij het
meubilair
En daar kom ik aangelopen
En jij geeft me vast het tasje
Met wat aardse geneugten –
ordinair

'Goed geslapen?' vraag je
Ik lach 'Dat bestaat hier niet
Rust komt hier niet zo nauw'
Ik begin over dimensies
Als ik zie dat jij 't niet ziet
Vraag ik gewoon maar lief naar
jou

['Ja, het gaat, hoor' – je moet
verder
Monopoly - 'Terug naar af',
Is ingeruild voor 'Door naar
Start'
'U ontvangt tweehonderd
gulden'
En dan snak je naar een Kans
Het spel is mooi, maar het blijft
hard

Er is leven na de dood
Van je innige beminden
Nieuwe dingen, goeie dagen,
klein geluk
Maar soms voel je je ellendig
En weet me niet te vinden
Je blijft zo'n drumkonijntje,
maar de batterij is stuk]

Was er een bezoeker in de
hemel
Gaf ik jou de lijst met tijden
door
Maar zoek je de locatie van de
hemel
Toont Google maps geen
enkel spoor
Ik woon in je hart, dat is mijn
hemel
Ja, dat weet ik wel, zo leef ik
voort
Maar god, een vast bezoeker
in de hemel
Wie zou geen moord doen
voor een hemelpoort
Ik zou een moord doen
voor een hemelpoort

[Daar is vader, daar is moeder
Opa's, oma's, Herman Brood!
Bert, mijn ouwe wapen-
broeder!
Vriend Antonie, jij idioot!

Ik krijg een handje van Toon
Hermans
En een knipoog van Sam
Cooke
Maar geniet er toch maar half
van
Zonder jou hier op bezoek

aards requiem vol spirituele overgave

Een gracieus en doorvoeld vaarwel aan het leven. Met zijn *Laatste Woorden* schreef Jan Rot een hartroerende requiemtekst. Componist Aart Strootman laat deze unieke tekst waardig weerklinken in een spiritueel requiem met buisklokken, cello's, gitaren en rituele zang.

tekst: Mark van de Voort

Een poëtische uitnodiging voor een muzikaal afscheid. 'Als jij dit hoort, ben ik al dood. Maar hoor het koor door jouw oor. Wij horen dit samen.' Het zijn de eerste woorden uit *Laatste Woorden*. Het aangrijpende, goudeerlijke dichtwerk dat Jan Rot schreef voor het Bosch Requiem. Een mis voor een aangekondigde dood die hart en ziel raakt. Tekstdichter, componist, zanger en allround levenskunstenaar Jan Rot schreef zijn requiemregels in de laatste periode voor zijn dood. Rot schrikt niet terug voor ontboezemingen en reflecties die naar de keel grijpen, maar tegelijkertijd fluistert hij de nabestaanden moed in. Zijn dappere, relativerende woorden bezingen de ondraaglijke zwaarte en lichtheid van de dood. Deze unieke requiemtekst komt nu tot klinken.

Het begon allemaal met een stoutmoedige droom van componist Aart Strootman. In het verleden schreef de 36-jarige Strootman al

werken voor solisten, ensembles en veel zelfgebouwde instrumenten. Maar nu lag er ineens een opdracht voor een kloek, één uur durend Bosch Requiem. Indachtig Allerzielen en Jheronimus Bosch' grensverleggende visioenen daagt festival November Music ieder jaar een componist uit om een eigentijds, actueel requiem te schrijven. Strootman wist het zeker: een tekst met urgentie en betekenis was vereist. Aart Strootman kende Jan Rot en zijn dochter Elvis van nabij. "Stiekem speelde ik al met de gedachte om Jan te polsen of hij interesse had in een libretto voor het requiem. Zijn oudste dochter Elvis paste op mijn zoontje, dus er was een ingang. Jan en Elvis zijn zelfs bij een van mijn voorstellingen komen kijken." Toen bekend werd dat Jan Rot ernstig ziek was, parkeerde Strootman zijn plannen. "Maar Jan bleef tot het bittere einde werken. Van het schrijven van columns tot optredens. Hij leefde voor zijn kunst. Toen heb ik nog een keer de stoute schoenen aangetrokken. Elvis gaf me het laatste zetje, en ik heb een lange e-mail geschreven aan Jan. Binnen vijf minuten kreeg ik bericht terug. Hij wilde het graag doen. Jan liet wel weten dat hij pas aan de tekst zou beginnen 'als er geen hoop meer is en het einde nadert.' Zo'n drie weken voor zijn overlijden kreeg Strootman de tekst van Jan Rot in de mailbox. "Een requiemtekst in negen delen, met een toegift in de vorm van een lied, *Bezoekuur in de hemel*. Het was allemaal zo indrukwekkend. Ik heb het tekstdocument ook een tijdje moeten laten liggen."

Uiteindelijk ging Strootman aan de slag. Jan Rots' imposante tekst bleef geheimen prijsgeven. "De tekst is typisch Jan Rot, poëtisch en recht voor zijn raap. Alle negen delen herbergen een soort credo. De teksten zijn ernstig en humoristisch tegelijkertijd. Heel kernachtig verwoordt hij zijn gevoelens en geeft hij ons nabestaanden troostende en zingevende gedachten mee." Strootman heeft zo veel mogelijk van de teksten in het uiteindelijke requiemlibretto meegenomen. "De kern van ieder credo blijft steeds overeind", benadrukt hij.

bovenaardse glans

Als componist kent Strootman de zeggingskracht van eenvoud. Met minimale middelen weet hij een maximale impact te maken. In die zin is Strootman een typische postminimalist, maar weet hij er een geheel eigen kleur aan te geven. Daarbij put Strootman uit de live energie van rockmuziek, de magie van microtonaliteit en de kinetische drive van eigentijdse jazz. In zijn composities speelt Strootman naar hartenlust met timbres, reine stemmingen, boventonen en razendsnelle, jazzy ritmes. Hij is een typische selfmade man die gestaag zijn eigen pad uitstippelt. De laatste jaren is er volop waardering voor zijn ondernemingslust en eigenzinnige visie. In 2017 won hij nog de Gaudeamus Award en twee jaar kreeg hij de Matthijs Vermeulenprijs voor zijn compositie *Shambling Emerge –after after party*.

Om zijn klankvisioenen zoveel mogelijk in eigen hand te houden, bouwt Strootman zijn eigen muziekinstrumenten. Ook voor *Laatste Woorden* heeft hij flink uitgepakt. De woorden van Jan Rot krijgen een bovenaardse glans mee. Daarvoor heeft Strootman een reeks van zeventig tot tachtig aluminium buisklokken gebouwd. Door rekening te houden met de dikte, lengte en diameter van de buizen slaagt Strootman erin deze buisklokken perfect rein te stemmen. "Deze pure, krachtig resonerende klank heeft wel wat weg van een carillon, waar ik gek op ben. Met deze buisklokken creëer en speel ik met spanning en ontspanning, dissonantie en consonantie. Klanken die dan ineens oplossen in heel reine harmonieën. Het klinkt bijna alsof iemand het leven verlaat, het stoffelijke achter zich laat", vergelijkt Strootman.

Naast de buisklokken kon Strootman er natuurlijk niet omheen om een nieuwe, eigen gitaar te bouwen. Hij heeft er inmiddels al ruim 25 gebouwd. In zijn Rotterdamse atelier hangen er nog een stel, waaronder de Philip Glass- en Terry Riley-gitaren, waarmee hij ouder werk van deze minimalisten nieuw leven heeft ingeblazen. Strootman is een verrekt handige zelfklusser onder de componisten. In het verleden verbluffte hij al met het bouwen van een zeven meter lange marimba voor zijn magnum opus *W.A.L.L.* (2019). Of bouwde hij zomaar een van Jheronimus Bosch' fantasie-instrumenten na. De curieuze luitharp uit *De Tuin der Lusten* vertolkte een hoofdrol in zijn *Tenebrae* (2016-17) voor het Storioni pianotrio.

buitenissig ensemble

Voor het Bosch Requiem heeft Strootman een twaalfsnarige, elektrische barokgitaar gebouwd. Strootman neemt het sierlijke instrument in de hand. Het heeft wel wat weg van een luit. "Ik ben er eeuwenoud repertoire op gaan spelen. Dat heeft zeker invloed uitgeoefend op het compositieproces. In de geest van Jan ben ik uiteindelijk popliedjes op deze barokgitaar gaan schrijven. Materiaal dat in georkestreerde vorm terugkomt in het requiem."

Niet alleen de zelfgebouwde instrumenten zijn oorbetoverende eyecatchers. Het complete muziekensemble dat *Laatste Woorden* uitvoert kun je gerust buitenissig noemen. De slagwerkinstrumenten -waaronder de buisklokken- worden bespeeld door het Nederlandse Mallet Collective. Hart van het ensemble zijn de acht cellisten van Cello Octet Amsterdam. Zij worden bijgestaan door het avant-garde-ensemble TEMKO met Aart Strootman op elektrische barokgitaar en bassist Fred Jacobsson. Zangsolisten zijn sopraan Rianne Wilbers en alt/mezzosopraan Fanny Alofs. "Ik wilde doelbewust geen mannelijke stemmen voor het requiem. Dan is het alsof je naar een reïncarnatie van Jan aan het luisteren bent. De twee vrouwenstemmen scheppen een eigen klankuniversum, vormen één stem en gaan op in het instrumentale klankweefsel." Het schrijven voor zangstemmen blijft een van de moeilijkste aspecten van componeren, geeft Strootman toe.

Aart Strootman © Jostijn Ligtvoet Fotografie

“Je wilt de tekst zoveel mogelijk voor zichzelf laten spreken. Dat blijft een pittige uitdaging.” In opdracht van November Music heeft Strootman al eerder werk voor zangstem geschreven, waaronder *Giudecca* (2016) voor sopraan Nora Fischer en gitaar.

spirituele uitwerking

Strootmans requiem zingt in alle toonaarden. Van de boventoonzang van de instrumenten tot de bezwerende incantaties van de twee vrouwenstemmen. Een werk met een rituele, tranceachtige totaalklank waar de toehoorder zich in kan onderdompelen. “Er zit zeker iets monumentaals in mijn muziek. Ik wil de indringende tekst van Jan Rot zo subtiel mogelijk kleuren met mijn muziek. Je hoort veel laagte in mijn compositie, ook in de stemmen die perfect moeten mengen. Belangrijk is dat de tekst goed verstaanbaar blijft.”

Strootmans requiemcompositie heeft een hallucinerende, spirituele uitwerking. Muziek die je fysiek moet voelen. In zijn werk passeren invloeden uit de minimal music, de polyfone muziek uit de renaissance, barok en de oude Griekse muziek. Strootman kruidt deze serene klankesthetiek met de ritmische groove van jazz en de extatische spanning van noiserock.

Als een rode draad door zijn compositie loopt Strootmans liefde voor de microtonale muziek. Twintigste-eeuwse, Amerikaanse componisten als Harry Partch en Ben Johnston pionierden al met verschillende microtonale toonsystemen. Deze toondichters legden het traditionele twaalftoonsysteem onder het vergrootglas en zochten spectrale schoonheid in de kleinste toonafstanden en rein gestemde harmonieën. “Net als Partch bouw ik mijn eigen instrumenten omdat je klanktaal zo nieuw is. Met mijn instrumenten kan ik vat krijgen op die bijzondere intonaties”, legt Strootman uit. Later zou hij nog gaan studeren bij de Oostenrijkse componist Georg Friedrich Haas die een moderne twist geeft aan de klankwereld van reïne stemmingen en natuurlijke boventonen. “We luisteren eigenlijk maar zelden naar boventonen. Maar het is een betoverende wereld vol openbaringen”, ervaart Strootman. Veel van Strootmans composities herbergen bewust of onbewust een meditatieve, spirituele grondtoon.

contemplatie en empathie

Spiritualiteit en religie spelen onverminderd een rol in Strootmans leven. Veel religieus geïnspireerde werken heeft hij nog niet op zijn naam staan, afgezien van een recent *Lux Aeterna* (2021) voor vier zangstemmen en elektrische gitaar. Het componeren van een requiem voelt zeker niet wezensvreemd voor dertiger Strootman. Hij groeide op midden in de hervormde gemeente van het Zuid-Hollandse Oud-Beijerland. “Daar kreeg ik lessen op een protestants-christelijke basisschool waar mijn vader directeur van was. Ik groeide op met bijbelverhalen en de kerk. Die fascinatie is gebleven. Zeker het hele ritueel in een kerk intrigeert me. Van de lezingen tot de collectieve stiltemomenten.”

Om deze ervaring te delen met zijn leerlingen muziekgeschiedenis aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag neemt hij ze soms mee naar een dienst.

“Vaak reageren leerlingen besmuikt of lacherig zodra je het onderwerp religie aanroert. Maar als je iets wilt leren over de opbouw en orkestratie van een mis of requiem, dan kun je het beste een kerk bezoeken. Daar ervaar je de impact van zo'n werk.”

Strootman omarmt de basiswaarden van het geloof, zeker in deze hectische moderne tijd. “Contemplatie en empathie voor de ander horen bij het leven. Het opkomen voor de zwakkeren in de samenleving is essentieel, maar soms vrees ik dat dit gevoel nog wel eens op de achtergrond dreigt te verdwijnen.” Dat de mens wel degelijk in staat is om samen zo'n sacraal moment te beleven, maakte Strootman mee tijdens een voetbalwedstrijd van FC Barcelona in het Spaanse Camp Nou. “Voor aanvang van de wedstrijd werd voor een overledene één minuut stilte gehouden. Voor enkele ogenblikken was het immense, uitverkochte stadion in stilte gehuld. Dat was onvergetelijk. Zo'n collectief gebaar komt voor mij dan heel dicht bij een religieuze ervaring.”

Het aardse en het verhevende komen ook samen in *Laatste Woorden*. In het nieuwe requiem bundelt Strootman al zijn liefde voor spiritualiteit en muziek, zodat Jan Rots grootse vaarwelgroet extra fel kan oplichten. “Het concentratievermogen van de luisteraar wordt zeker getest”, glimlacht Strootman vol verwachting. “Ik hou van die intensiteit. Boven het hele requiem hangt een waarachtig gevoel van spirituele overgave.”